

‘Outcasts’ sterven vaak in vergetelheid. Deze club wil dat veranderen

Eenzame mensen met vaak psychiatrische problemen of een verslaving gaan nu nog dood zonder dat iemand hun levensverhaal kent. In het project Walk of Life, dat een jaar bestaat, wordt daarom in verschillende steden hun ‘sociaal testament’ verzameld.

Marlies Kieft 30 mei 2024, 08:41

‘Je wordt niet kinderachtig als je ouder wordt, maar je herinnert je je jeugd, de zaterdagochtenden met mijn moeder.’ Aan het woord is Ruurd, naar eigen zeggen de oudste dakloze van Amsterdam. Zijn levensverhaal, opgetekend door een van de vrijwilligers van de stichting Walk of Life, is opgedolven uit een dreigende vergetelheid. ‘Laat de moed niet zakken’, antwoordt Ruurd op de vraag wat hij mensen zou willen nalaten als hij er niet meer is, ‘en blijf je moeder bellen’.

Blijf op de hoogte

Krijg een melding bij belangrijke artikelen over Algemeen nieuws.

Als Ruurd komt te overlijden staat er geen gemeenteambtenaar of geestelijk verzorger met de mond vol tanden, diegene kan dan putten uit de groeiende database van Walk of Life. Inmiddels zijn er zo’n 120 ‘sociale testamenten’ verzameld, die straks ook worden opgenomen in het stadsarchief van Amsterdam. Niet alleen van Ruurd, maar ook van Jolande, Richard, Eric en vele anderen. Ook in Haarlem, Apeldoorn en Utrecht worden nu mensen zonder netwerk geïnterviewd over hun leven. Een aantal van de verhalen zijn openbaar en op de website van de stichting te zien.

Initiatiefnemer is Zwanine Siedenburg, geestelijk verzorger en drugspastor in Amsterdam. In coronatijd maakte ze samen met oud-ombudsman van Amsterdam Arre Zuurmond een wandeling waar ze bespraken hoe machteloos ze zich voelden bij het overlijden van eenzame mensen zonder dat iemand iets van ze wist. Dat moet niet mogen, besloten ze en Siedenburg ging ermee aan de slag. ‘Ieder verhaal doet ertoe’ werd het credo van Walk of Life dat net het jubileum van een jaar vierde en gesubsidieerd wordt door het ministerie van justitie en veiligheid, de ideële Haella Stichting en de stichting Hulp na Onderzoek.

Door haar werk als drugspastor heeft Zwanine Siedenburg de doelgroep redelijk in kaart. Toch zijn er genoeg mensen die zo geïsoleerd leven dat ze moeilijk te vinden zijn.

Achter de façade

De 59-jarige geestelijk verzorger met blond opgestoken haar woont midden op de Wallen. Als ze haar deur uitstapt is ze al meteen op haar pastoraal werkterrein.

Dikwijls loopt Siedenburg gewoon een van de inloophuizen binnen in de buurt en begint een praatje met de bezoekers. Soms treft ze iemand die graag zijn of haar levensverhaal wil vertellen, maar vaak moet ze door flink wat weerstand heen. Veel verhalen zijn voor de betrokkenen te pijnlijk om op te rakelen.

Maar Siedenburg is niet bang voor een beetje weerstand. Ze is van haar doelgroep wel wat weerbarstigheid gewend en het lukt haar de mens te blijven zien achter de façade. De mens met een verhaal. Zo ook op deze late dinsdagochtend als ze een inloophuis op de Wallen binnenstapt. In haar tas vragenlijsten, het uitgangspunt van de levensinterviews. Het is er redelijk vol, want het is bijna lunchtijd. Bezoekers zitten achter een kopje koffie, sommigen slapen of suffen met het hoofd op tafel. Een aantal van hen groet de drugspastor familiair. “Hee Swanien.”

Beeld Jean-Pierre Jans

De eerste man die ze aanspreekt aan een volle tafel wordt boos op haar. “Hoe ken je mij, wat wil je van mij?”, blaft hij met felle ogen. De pastor blijft onverstoord. Een man met een baard die aan de hoek van de tafel een gekopieerde gravure van Gustav Doré natekent, staat hoffelijk op om een stoel te halen voor de pastor. De boze man vertrekt en al snel is de geestelijk verzorger in levendig gesprek met drie mannelijke bezoekers.

Stoere mannen

Een van hen vraagt of ze hem helpt met het opladen van zijn ov-chipkaart. Ze doet een poging, maar het lukt niet. Misschien, heel misschien wil hij haar zijn levensverhaal vertellen, roept hij met bravoure, maar dan wel het liefst met haar alleen, op een bootje. Hij weet ook precies de route die ze dan moeten varen, via

Hoorn, Alkmaar en dan weer terug naar Amsterdam. “Het zijn stoere mannen”, zegt Siedenburg, “natuurlijk gaan die geen kwetsbare levensverhalen vertellen aan een volle tafel”. Met een van hen maakt ze een afspraak voor een later privégesprek.

De pastor wendt zich tot de tekenaar met de baard. “Hé Kees, wij waren al begonnen met jouw levensverhaal, weet je nog?” Ze bladert in een notitieblok en pakt zijn verhaal erbij. Dan leest ze een paar regels voor die ze tijdens een eerder gesprek met hem noteerde. Zijn groene ogen zijn oplettend op haar gezicht gericht terwijl ze voorleest. “Herken je het?” Hij is even stil. “Dat gaat niet over mij, dat gaat over jou”, reageert hij dan. “Nou ja, ik vlecht mijn eigen ervaringen er soms in, maar het gáát over jou. Althans dat is de bedoeling. Anders gaan we net zo lang door tot je jezelf wel herkent.”

Hij knikt weifelachtig. “Een volgende keer antwoord ik weer iets anders, alles verandert steeds.” Dan wijdt hij zich opnieuw aan zijn tekening. Met een potlood met zachte punt tovert hij met wolkachtige bewegingen de afbeelding van de wijze koning Salomo steeds duidelijker tevoorschijn. Hij bekijkt het even met keurende blik. “Je moet het schema kennen dat eronder zit. Alles is harmonie.”

Meer dan de verslaafde zielenpiet

Harmonie is er misschien wel in het schema van deze tekening, maar lang niet altijd in de levensverhalen die Siedenburg en de dertig vrijwilligers die ze trainde om te interviewen, te horen krijgen. Het zijn vaak verhalen over verwaarlozing, mishandeling, eenzaamheid, niet geaccepteerd worden. Zwanine Siedenburg: “Wij zijn als interviewers geraakt, ontroerd of geschokt door de verhalen. Tegelijkertijd is het ook een ontdekking om zoveel uit je eigen leven te herkennen. We zijn geneigd ons te spiegelen aan mensen wier leven een opgaande lijn vertoont, maar tijdens het interviewen ontdek je met hoeveel van dezelfde kwetsbaarheden en verliezen wij allemaal moeten omgaan. Een dealer of een verslaafde staat helemaal niet zo ver van je af als je denkt. Na het horen van zo’n verhaal ga je onbegrepen gedrag beter begrijpen. De outcast wordt een van ons.”

Ook voor de geïnterviewde zelf betekent het levensverhaal veel, juist al bij leven, meent Siedenburg. “Aanvankelijk was het initiatief vooral bedoeld om mensen niet te laten doodgaan zonder dat hun verhaal bekend is. Maar gaandeweg merkten we hoeveel het de geïnterviewden geeft om hun verhaal te vertellen, om echte aandacht te krijgen.” Ze vervolgt: “Veel mensen die we spreken hebben een goede opleiding afgemaakt, een eigen bedrijf gehad, een huis gebouwd, een kind opgevoed, zijn goed in muziek maken, in dansen of schilderen. Door ook hierover te vertellen komt er een deel van de identiteit terug en worden ze weer een beetje mens; Ik ben niet alleen die verslaafde zielenpiet in een opvang. Het vertellen van je verhaal kan ook helpen in het krijgen van inzicht in sommige keuzes.”

‘Zorg dat je zes dingen kunt’

Inmiddels heeft Siedenburg al een paar begrafenissen gehad van mensen die hun levensverhaal hadden gedeeld. “Het is nu eenmaal een groep met een lagere levensverwachting, de dood is in hun midden. Nu stonden we niet met lege handen.

Soms ontdek ik tijdens een gesprek dat iemand kinderen blijkt te hebben. Vaak is er geen contact vanwege de verslaving of andere problemen. Dan leg ik uit: ‘Als jij overlijdt, dan wordt er wel contact opgenomen met je kind om meer over je te weten te komen. Of dan wordt je kind gevraagd de begrafenis te regelen.’ Dat is voor iemand vaak reden om mee te doen aan het ‘sociaal testament’ van Walk of Life. Om het kind over wie ze zich toch al schuldig voelen niet onnodig te belasten.

Een van de vragen die worden gesteld in het levensinterview is: ‘Wat heb je geleerd van het leven en wat zou je mensen die na jou komen mee willen geven?’

Deze vraag stelt de geestelijk verzorger 's middags ook aan Ruben, een vriendelijke zestiger die verslaafd is aan drugs en beschermd woont. Een deel van zijn levensverhaal heeft hij haar al verteld, nu gaan ze verder. Hij hoeft niet lang na te denken over de vraag wat voor een levensadvies hij heeft voor anderen. “Zorg dat je zes dingetjes kunt, zodat je je geld kunt verdienen.” “Zes?” vraagt Siedenburg. “Zes”, zegt hij stellig, “muziek, koken, schilderen, boeken schrijven...”

Stukken uit het leven overslaan

Ruben weet nog veel over vroeger. Op de vragen van de geestelijk verzorger schildert hij wat fragmenten uit zijn jeugd tot leven. Hoe hij met het ouderlijk gezin in Suriname woonde aan een rivier die uit zijn oevers trad in de regentijd. Er was een mangoboom in de tuin, en het aapje dat ze thuis hadden ging dood omdat hij te veel zon kreeg. Hoe ze later met een vrachtschip reisden naar Nederland, aan bord warme eitjes aten, en hoe hij terecht kwam op een kakschool in Amstelveen. En dan het allerergste, dat zijn kleine broertje naar een kindertehuis moest omdat het gezin te groot was. “Ik heb tegen mijn vader gezegd dat het niet goed was om hem te verlaten.” Dan moet Ruben even koffie gaan halen. “Nu krijg ik stress.” Hij wil graag stukken uit zijn leven overslaan; “Nee, nee dat doet er niet toe”. En als Siedenburg doorvraagt, komt er een frons op zijn vriendelijke gezicht. “Niet te veel vragen, geen zin in.”

“Je deed als opleiding de mts...” vertelde je de vorige keer moedigt Siedenburg aan. “En hts”, vult Ruben aan. Dit is prettiger terrein. “Dus je bent ingenieur?” Ruben knikt en vertelt dat hij hield van sleutelen aan motoren en dat hij twee eigen bedrijven had. Maar toen kreeg hij een burn-out en pillen om rustig te blijven en toen...

Hij wordt onrustig. “Ik moet eigenlijk nog hosselen.” Hosselen, legt hij uit, betekent in zijn geval dat hij bij een pinautomaat gaat staan en mensen vraagt of ze iets kleins kunnen missen. “Niet zo leuk om te doen”, gist Siedenburg. Bezwaard schudt hij zijn hoofd. Dan weer opgewekt: “Maar na twee of drie uur heb ik meestal wel een tientje”.

Ruben en de pastor staan op. “Ik ga jouw verhaal uitwerken en dan kom ik het binnenkort voorlezen.” Ruben knikt stralend. “Dat vind ik leuk.” En dan gaat hij er vandoor.

De achternamen van de mensen in dit artikel zijn bekend bij de hoofdredactie.

meer informatie op walkoflife.nu